

Piše: Igor Isailović

Sloboda javnog informisanja

Dvadeset prvi vek obeležila je sloboda javnog informisanja u većini zemalja sveta. Ideal apsolutne slobode informisanja sigurno nije postignut niti u jednoj zemlji sveta jer kreiranje informacija u većoj ili manjoj meri zavisi od izvora finansiranja, interesnih zona, te odnosa vlasti prema medijima. Sloboda informisanja iz novinarskog aspekta nikada i neće biti postignuta, imajući u vidu njihove iracionalne i megalomanske zahteve.

Danas smo svedoci da pojedini (da ne kažemo svi mediji) grubo povređuju lična prava pojedinaca pozivajući se na ustavne odredbe, odredbe Evropske povelje o ljudskim pravima, ali i na odredbe Zakona o javnom informisanju i medijima koje proklamuju slobodu javnog informisanja, zanemarujući pritom određena ograničenja propisana navedenim aktima.

Propisima je proklamovano načelo da je javno informisanje slobodno i da ne podleže cenzuri.

Ono što novinari često zaborave jesu sledeća pravila:

* Sloboda javnog informisanja ne sme se povređivati zloupotrebom službenog položaja i javnih ovlašćenja, svojinskih i drugih prava, kao ni uticajem i kontrolom nad sredstvima za štampanje i distribuciju novina ili mrežama elektronskih komunikacija koje se koriste za distribuciju medijskih sadržaja.

* Urednik i novinar dužni su da s pažnjom primerenom okolnostima, pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti, provere njeno poreklo, istinitost i potpunost.

* Urednik i novinar dužni su da preuzete informacije, ideje i mišljenja prenesu verodostojno i potpuno, a ako se informacija pre-

uzima iz drugog medija, da navedu i naziv tog medija.

* Potrebno je istinito, nepristrasno, pravovremeno i potpuno informisati sve građane Republike Srbije.

* Neophodno je očuvanje kulturnog identiteta srpskog naroda i nacionalnih manjina koje žive na teritoriji Republike Srbije.

* Mora se pružiti podrška proizvodnji medijskih sadržaja u cilju zaštite i razvoja ljudskih prava i demokratije, unapređivanja pravne i socijalne države, slobodnog razvoja ličnosti i zaštite dece i mladih, razvoja kulturnog i umetničkog stvaralaštva, razvoja obrazovanja, uključujući i medijsku pismenost kao deo obrazovnog sistema, razvoja nauke, razvoja sporta i fizičke kulture i zaštite životne sredine i zdravlja ljudi.

* U cilju zaštite ljudskog dostojanstva, kao i nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda ili drugog nadležnog organa, niko se u mediju ne sme označiti učinocem kažnjivog dela, odnosno proglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda.

* Informacije iz krivičnog postupka koji je u toku mogu se objaviti ako su iznete na glavnom pretresu ili ako su pribavljene ili ako su mogle biti dobijene od organa javne vlasti na osnovu zakona kojim se uređuje pristup informacijama od javnog značaja.

* Idejama, mišljenjem, odnosno informacijama koje se objavljuju u medijima ne sme se podsticati diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, polu, zbog njihove seksualne opredeljenosti ili drugog ličnog svojstva, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo.

* Dostojanstvo ličnosti (čast, ugled, odnosno pijetet) lica na koje se odnosi informacija pravno je zaštićeno.

* Objavljivanje informacije kojom se vrši povreda časti, ugleda ili pijeteta, odnosno lice prikazuje u lažnom svetlu pripisivanjem osobina ili svojstava koje ono nema, odnosno odricanjem osobina ili svojstava koje ima, nije dopušteno ako interes za objavljivanje informacije ne preteže nad interesom zaštite dostojanstva i prava na autentičnost, a naročito ako se time ne doprinosi javnoj raspravi o pojavi, događaju ili ličnosti na koju se informacija odnosi.

* Prikazom ili opisom scene nasilja u mediju ili medijskom sadržaju ne sme se povrediti dostojanstvo žrtve nasilja.

* Informacija iz privatnog života, odnosno lični zapis (pismo, dnevnik, zabeleška, digitalni zapis i sl.), zapis lika (fotografski, crtani, filmski, video, digitalni i sl.) i zapis glasa (magnetofonski, gramofonski, digitalni i

sl.) ne može se objaviti bez pristanka lica čijeg se privatnog života informacija tiče, odnosno lica čije reči, lik, odnosno glas sadrži, ako se pri objavljivanju može zaključiti koje je to lice.

Danas smo svedoci da su mediji opasno sredstvo u rukama ljudi koji često imaju veoma malo znanja iz oblasti o kojima informišu javnost. A kada bi svi pisali ono o čemu nešto znaju, dnevne novine bi se svele na jednu stranicu.

* Ako je u mediju objavljena informacija da je protiv određenog lica pokrenut krivični postupak, to lice ima pravo, kad se postupak okonča, da od odgovornog urednika zahteva da, bez naknade, objavi informaciju o pravnosnažnom obustavljanju postupka, odbijanju optužbe, odnosno oslobađanju od odgovornosti.

Na osnovu izloženog stiče se utisak da je sloboda javnog informisanja na zavidnom nivou, da ne kažemo da su određeni mediji sebi dali mnogo veća ovlašćenja nego što to zakon predviđa, budući da nekažnjeno iznose informacije iz privatnog života ljudi, podstiču diskriminaciju i nasilje, često ugrožavaju dostojanstvo ličnosti, krše presumpciju nevinosti itd.

Imajući u vidu moć medija, stiče se utisak da je danas toliko lako ugroziti nečiji život iniciranjem afera, koje su obično neutemeljene u činjenicama jer je sankcija za kršenje medijskih prava i sloboda zanemarljiva.

Štaviše, javnost je oguglala na to da je današnja sloboda javnog informisanja toliko slobodna da niko ne odgovara za evidentno

Naslovne strane medija, centralne vesti, ponekada i veći deo pisanih medija služe za lične stavove glavnih urednika i vlasnika, što je takođe ozbiljna zloupotreba odredaba materijalnog prava.

izvršena krivična dela objavljivanjem pojedinih informacija kao što su npr.: neovlašćeno otkrivanje tajni, povreda tajnosti pisama i drugih pošiljki, neovlašćeno prisluškivanje i snimanje, neovlašćeno fotografisanje, neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđih spisa, portreta i snimaka, odavanje službene tajne itd.

Posebno zabrinjava činjenica da strukovnih medijskih udruženja nema kada su u pitanju

osude za ovako ponašanje kretaora javnog mnjenja. Danas strukovna udruženja služe da kritikuju samo vlast, određene institucije ili javnost kada kritikuje nekritičko objavljivanje određenih afera jer se time navodno ugrožava sloboda javnog informisanja.

Preblaga je reakcija medijskih udruženja na tabloidizaciju, na izostanak obrazovnog programa, na brojne rijaliti programe sa pojedinicima koji su pre za neke mentalne ili kazneno-popravne insitucije nego za medije. Očekivati da će vlast nešto izmeniti iluzorno je jer bi bilo kakvo uplitanje u

medije bilo okarakterisano kao namera da se ugrozi sloboda javnog informisanja.

Zbog činjenice da pitanje slobode javnog informisanja niko do sada nije preneo na ovaj način osim magazina Profit stiče se utisak da određene teme cenzurišu nosioci prava na javno informisanje javnosti. ▢

Igor Isailović, advokat